

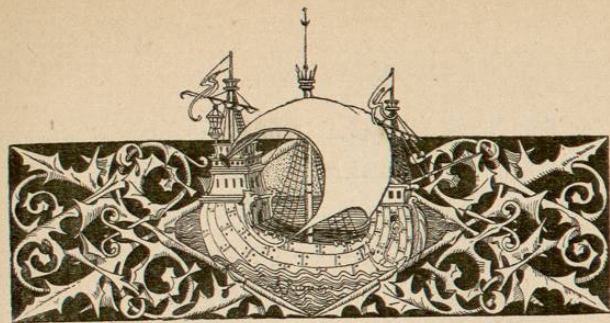
Com áliga real que 'l vol abaixa,
 declina 'l carro d' or á la Bullosa,
 en prat esmeragdí rúbrica hermosa,
 xifra d' argent brodada en vert domás;
 y d' aquell riu la cinta anguilejanta
 al peu del Canigó les daynes guía,
 hont ja la Goja 'l seu gojat voldría,
 tement que un altre amor no li robás.

Lo pastor, que á sos passos se deixonda,
 obrint mitj somnioses les parpelles,
 creu que baixan del cel dues estrelles
 per qui en la terra algun amor somriu;
 les estrelles, que desde l' hemisferi
 aguaytan, creuhen veure ab sa coloma
 un colomí d' immaculada ploma
 que al cim d' un campanar vola á fer niu.

CANT QUINT

TALLAFERRO

TALLAFERRO

Lo comte Tallafarro va com lo vent
volant per les altures del Pirineu.
Tan bon punt ahí vespre deixá l'aplech,
següirenlo 'ls fallayres en reguitzell;
son fills d'eixes garrotxes, tots sapadenchs,
germans de les alzines y dels abets.
Per la Porta Forana baixa á Castell,
se'n puja á Marialles y Collet Vert;
tot faldejant la serra de Tretze Vents,
s'atura al hermitatge de Sant Guillem.

Sant Guillem s'está dintre, pregant á Deu,
en creu alçats los braços, los ulls al cel.

Trau lo cap á la porta tantost lo sent:
 — ¡Oh comte Tallafarro! no us atureu,
 que 'ls sarrahins saquejan Elna y Ceret.
 Mes veus aquí una espasa que es de bon tremp:
 de Castelló en lo siti la duya Otger;
 Otger moria en braços d' un avi meu
 que de l' espasa feuli gentil present;
 reliquies de Sant Jordi té dins la creu.
 «No la doneu, li deya, sinó á un guerrer
 que talle 'l ferro verge com brots de cep.»
 Preneula, Tallafarro, no us atureu.—
 Lo comte no s' atura, deixa 'l bon vell,
 que aixeca 'l toch solemne de sometent.
 La campana ab que hi toca no es de gran preu,
 no es de coure, ni bronzo, d' or, ni d' argent,
 sinó del millor ferro d' aquells meners;
 en ella no s' hi veuhen colps de martell,
 sols s' hi veuhen ditades del penitent.
 Un día aná á la farga de Montferrer:
 — Fargayres, bons fargayres, així us guard' Deu
 com jo he feta una hermita dintre 'l desert;
 les portes son de roure, l' altar de teix;
 sols me falta una clotxa per son cloquer:
 podria en les tempestes tocá á bon temps,
 y en les guerres de moros á sometent.
 ¿Per férmela de ferro me 'n donarèu?
 — De la fornal prenèusel; está bullent.—

Posant la má á la fosa, lo sant se 'l pren;
 la pasta com sa terra lo terricer,
 d' una mitra donantli l' ayre y cayent.
 Prometença que feya 'vuy la cumpleix,
 alçant lo coure als moros, com al mal-temps.

Lo comte Tallafarro pe'l camí dret
 segueix lo Comalada, que embranca ab Tech,
 y vora les pedreres de marbre vert,
 passa 'l Pont de la Verge, puja á Cabrens.
 La montanya 's corona d' un gran castell,
 lo castell de tres torres ab sos marlets:
 passa ell prop de les dues sense dir res;
 al peu de la més alta llança un renech:
 — ¡Baixau d' eixes altures, com llamp de Deu,
 que puja un riu de moros per Argelès;
 si no baixau vosaltres, pujarán ells
 á traure d' eix niu d' áligues los esparvers!—
 Diu y ja sent que baixan, baixan corrent,
 arrossegant la llança, fent dringar l' elm.
 Lo comte no 'ls espera, corre més que ells,
 corre cap á Custojas per Sant Llorens.
 Desde un cim de carena del Pirineu,
 fa ressonar la trompa dos colps ò tres.
 Quant l' aparta dels llabis, ja son desperts
 masovers y masies d' aquells endrets,

y desde la Junquera fins á Bajet
 los pobles se remouhen en sometent.
 Lo comte no 'ls espera, no té pas temps;
 ventant esperonada, baixa rabent
 desde 'l cim de Custojas á Massanet.
 Diríau que ab má forta lo vent l' empeny,
 lo vent de tramontana canigonench.

¡Oh, Mangala de ferro, que don Roland
 plantá en mitj de la plaça roja de sanch!
 si 'l comte no t' arranca, ningú ho farà.
 Lo comte té una espasa que més li val,
 d' argent té la creuhera, d' acer lo tall;
 los moros quant la vejan, tremolarán,
 com tremolan les messes prop de la falç.
 ¡Oh, Mangala de ferro de don Roland!
 á qui té aqueixa espasa tu no li plaus
 y esperona á sos hèroes al crit d' avant.
 Lo castell de Cabrera los veu pujar,
 com serp que s' aforestá, vers Paniçars.
 Dels Trofeus de Pompeyo² passan devall,
 que, alçant entre suredes son front gegant,
 lo Rosselló dominan y l' Ampurdá.
 Rocaberti, entre penyes mal-amagat,
 vers Requesens l' exèrcit mira enfilat.
 Allí 'ls abets y alzines, roures y faigs

se creuhan com les llances en un combat;
 lo comte á colps d' espasa va obrintse pas,
 deixantne grans esteses ençá y enllá.
 Si 'ls moros lo veyessen destralejar,
 lo colp no esperarian de sa destral.
 Lo comte Tallaferro ja veu ses naus,
 lluhint la mitja lluna damunt dels pals,
 astre de mal auguri per nostres camps,
 y exclama ab ulls encesos y braços alts:
 —Bon Deu, ¿s' han fet pe'l moro ports catalans?—
 Aquí 'l Pirene altívol abaixa 'l cap,
 com monstre que s' abeura dintre la mar.
 Lo comte Tallaferro timbes avall
 devalla com lo nívol del temporal,
 prenyat de pedregades, de trons y llamps.

Al extrem de la serra de Puigneulós,
 punt al cap d' una ratlla, s' alça un turó,
 un turó que centuries guardarà 'l nom
 del comte que 'n devalla fet un lleó.
 Fallayres lo segueixen, aufrans y corps
 que ja de carn humana senten fortor.
 Lo comte diu al vèurels: —N' hi haurá per tots,—
 y baixa per un córrech de dret al port.
 Los sarrahins que hi troba no son pas molts;
 lo primer colp que venta sembla sortós;

apar que 'l moro fuja, les naus y tot.
 Qui pot ferir de sopte fereix dos colps;
 mes ¡ay! no era ell qui ho feya, que era 'l traydor.
 Del puig de Tallaferro germá bessó,
 un puig alça la testa sota Salfort,
 que es repeu de la torra de Madeloch.
 Cada nit los diables hi tenen cort
 y avuy ab ells pujaren moros y tot.
 Quant lo comte donava lo primer colp,
 ardots per ses espatlles li feyan foch
 ab fletxa enverinada que asseca 'l cor.
 Los cristians lluytaren á esclat de mort;
 mes prou que poquejavan foren més poch,
 quedantne molts d'estesos en lo revolch,
 los uns ferits en terra, los altres morts.
 Per tot moros arriban á glops, á glops,
 á núvols enviantlos fletxes y rochs;
 arriban com zumzades d'una maror
 d'alfanchs y cimitarres, de vius y morts.
 Com més lo comte lluyta, més se veu clos;
 son corcer s'entrebanca y esclaman tots:
 —Al pujar á mitj día lo sol s'es post;
 ¡oh comte Tallaferro, Deu te perdó!—

Del Canigó 'ls fallayres son de pedreny,
 tots s'han batut ab ossos del Pirineu;

mes sense Tallaferro, ¿què poden fer?
 ¿què poden fer sens testa les mans y peus?
 Tan prompte 'l veuhen caure com cauhen ells,
 aterrant á rengleres los agarens.
 Los abets son los cedres del Pirineu,
 parassol per lo cingle, mural pe'l vent;
 alzinars y pinedes los diuhen reys;
 sos tronchs umplen la coma, sa brosta 'l cel;
 mes, quant de vora 'ls núvols cau lo més ferm,
 bé n'aixafa de murtes y pinatells.
 Los lligan colze á colze, com bandolers,
 y 'ls duhen entre llances cap als vaixells.
 Dintre 'ls vaixells s'hi senten plors y xisclets:
 minyones son que ploran, les del Vernet,
 les que sardanejavan ahí' al aplech.
 Catives quant les troban, mes ¡ay! com ells,
 les llágrimes que ploran bé son de fel!
 —Cantau, cantau,—los deya moro burler,—
 les cançons que entonavau vora la Tet.
 —¿Còm cantarèm, lo moro, còm cantarèm,
 si sols tenim cadenes en mans y peus?
 ¡Moros de Morería, mal llamp vos crem!—

No es mort lo comte encara, sols es ferit,
 es ferit de l'espatlla per arma vil;
 no la manejan nobles, sinó assessins.

No tant com la ferida sent lo despit,
 quant tots los seus veu caure y entre enemichs;
 quant veu que se 'ls ne duhen, pensa morir!
 Catorze moros negres, bons per butxins,
 ab cadenes lo lligan, com un mastí.
 Al alçarse de terra llança un sospir:
 —¡Malehida la fletxa que m' ha ferit!
 ¿per què 'l cor no 'm passava de mitj á mitj?—
 A l' aygua se l' en duhen, mes aygua endins.
 ¡Ay poble de Colliure, que n' ets de trist
 pe'l comte Tallaferro que tens catiu,
 catiu dintre una barca de sarrahins!
 Negroses son les ones, negra la nit,
 puix núvols d' ales fosques la van cobrint,
 y está més negre encara son esperit,
 son esperit que plora dintre aquells llims.
 Aixeca 'ls ulls en l' ayre, plorant á rius:
 —¡En aquesta hora aydáunos, ¡oh Jesucrist!
 ans que ser de Mahoma, volèm morir!—
 Al dir eixes paraules son cor reviu,
 d' una estrebada trenca ferro y cordills
 y á les vehines barques envía un crit:
 —¡Fallayres, á les falles de Sant Martí!—
 Los moros no l' entenen, están tranquils;
 qui vetlla en la coberta del comte 's riu,
 qui dorm dintre la popa segueix dormint;
 no dormirán pas gayre si restan vius.

D' una pedra foguera se veu l' esquitx
 que encen un cap de falla bellugadiç,
 alada serp que vola d' esquif á esquif,
 de serps en cada barca trobant un niu
 que 's creuhan per los ayres en trebolí,
 com estrelles que cauhen en negra nit,
 com en dança nocturna mals esperits.
 Quant los moros despertan al gran cruixit
 de les naus que s' inflaman com polvorins,
 se troban sense espases y entre enemichs
 que ja damunt ses testes les fan lluhir.
 Les ones, que eran negres, vanse aclarint,
 tornantse enormes lloses d' un cementir
 ahont moros cabuçan á cents y á mils,
 enterrats abans d' hora, de viu en viu,
 mentre 'ls fallayres nadan, nadan fugint,
 ab la pregaria als llabis, l' espasa als dits:
 —En aquesta hora aydáunos, ¡oh Jesucrist!—
 Jesucrist los ajuda, ne van sortint
 les nines casadores y sos fadrins.

Quant arriban á terra l' aurora hi riu:
 á sa claror enrotllan lo fort cabdill
 á qui la sanch degota de fil á fil.
 Ab la sanch, lo bon comte pert lo delit,
 mes no pert, no, 'l coratge de paladí.

Un vell fallayre senya son dors ferit;
 per damunt la ferida passa los dits,
 com si tragués á fora lo mal de dins,
 y fent tres creus exclama: *Tall fet, tall vist,*
tan aviat guareixte, com jo t' ho dich:
guareixte en nom del Pare, Fill y Esperit.—
 Mentre 'l pastor lo cura, llança un sospir,
 alçant á la montanya los ulls humits:
 —Bon comte,—li demana,— ¿vos faig patir?
 —De nafres com aquesta, pastor, me 'n rich;
 dinou mon cos ne duya y ara 'n duch vint.
 No es per mi si sospiro, que es per Gentil,
 quant penso, ¡pobre pare! ¿què fa 'l meu fill?—

CANT SISÉ

NUVIATJE